

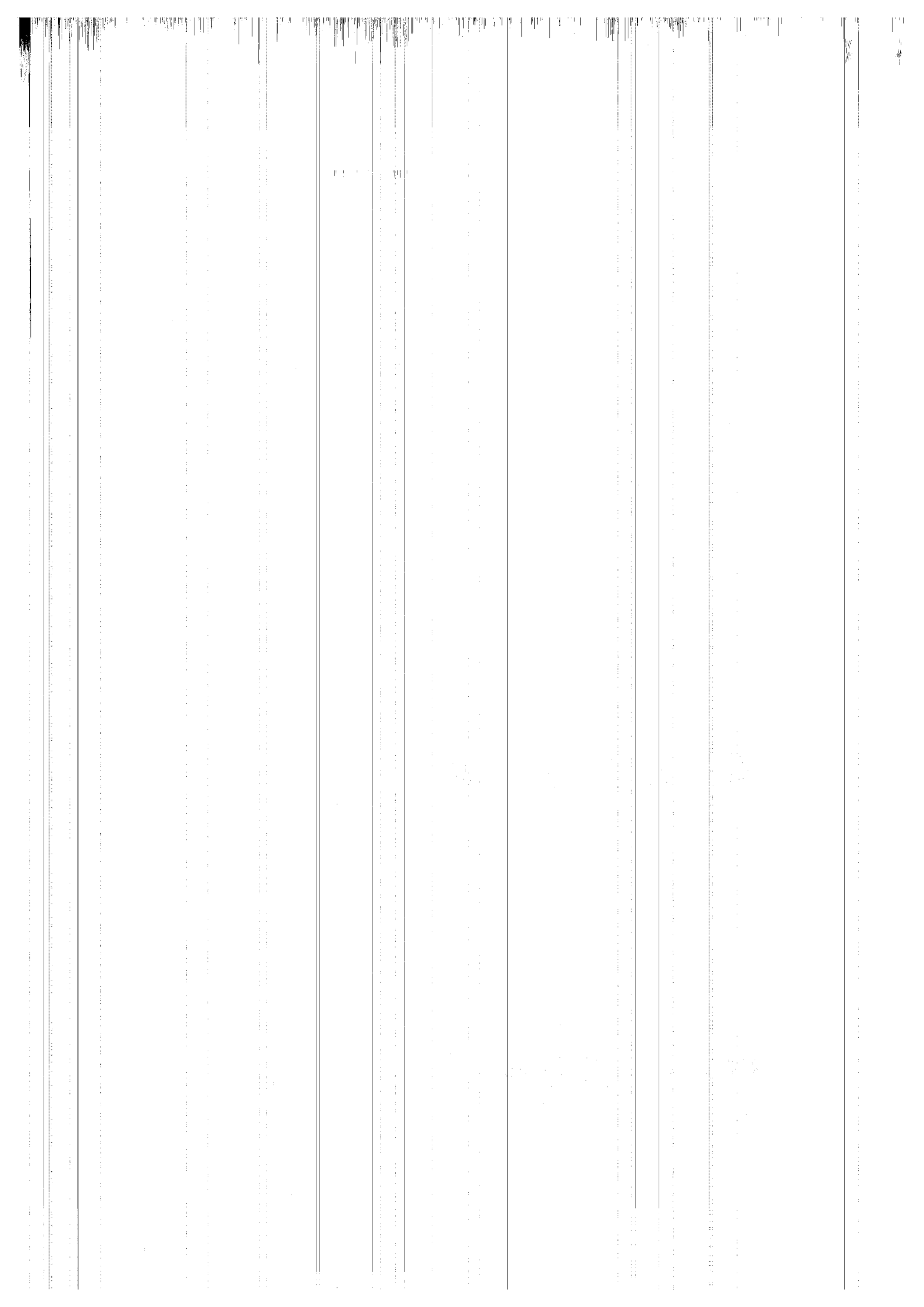
TÜRK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMALARI ARMAĞAN DİZİSİ

4

M. CİHAT ÖZÖNDER ARMAĞANI

Doç. Dr. Hayati BEŞİRLİ

İÇİNDEKİLER

Sunuş / iii

Önsöz / v

Hayati BEŞİRLİ

Türk Sosyolojisinde Prof. Dr. M. Cihat Özönder / 1-14

Adem SAĞIR- Hasan ÖZTÜRK

Cengiz Aytmatov'un Romanlarında Modernleşme Ve Toplum İlişkisi:
Toprak Ana Ve Gün Olur Asra Bedel Örneği / 15-33

Erdal AKSOY

Prof. Dr. M. Cihat Özönder'e Göre Sosyal Ve Kültürel Yapı Ayırımı Ve
Sosyo-Kültürel Araştırmaların Önemi / 35-44

Ayşe CANATAN

Küreselleşen Toplumda Yeni Aile Biçimleri / 45-52

Müjgan HACIOĞLU DENİZ- Elif HAYKIR HOBİKOĞLU

Küresel Rekabet Koşullarında Kümelenme Politikalarının Yarattığı Değer
Çerçevesinde Verimli Bölge Oluşturmanın Avantajları / 53-64

Cahit GELEKÇİ

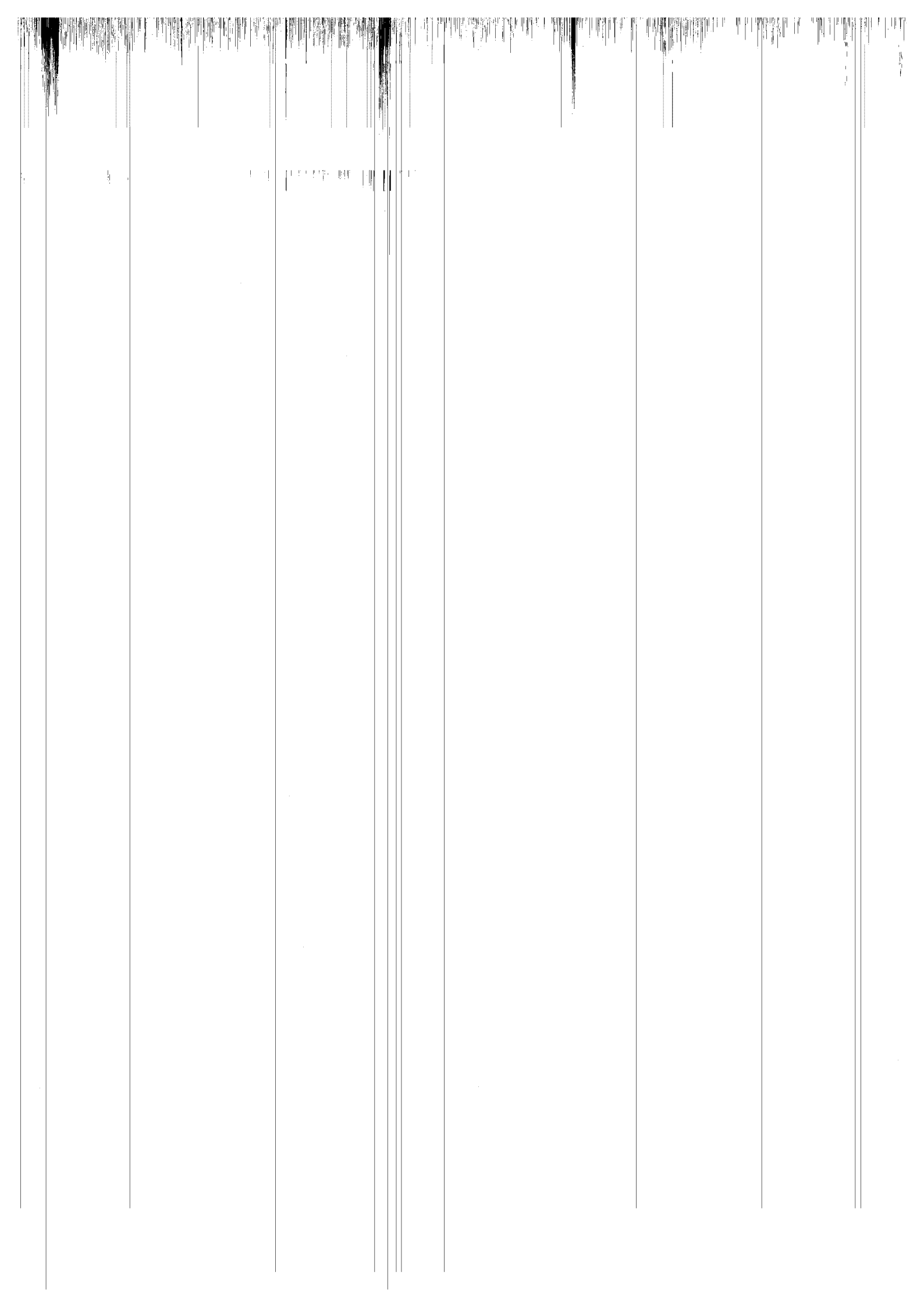
Küreselleşme-Bölgeselleşme Bağlamında Avrupa Ülkelerinde Yaşayan
Türlere Yönelik Uygulanan Politikalar: Belçika'daki Türkler Üzerine Bir
Araştırma / 65-74

Hayati BEŞİRLİ

Küreselleşme Çağında Milli Kimliklerin Korunması Sürecinde Toplumsal
Kurumların Rolü Üzerine Düşünceler / 75-82

Türkan ERDOĞAN

Kente Göç Sonrası Süreçte Cinsiyet Sosyolojisinde Farklılaşmalar:
Ebeveynlerin Etkisi / 83-102

KÜRESEL REKABET KOŞULLARINDA KÜMELENME POLİTİKALARININ YARATTIĞI DEĞER ÇERÇEVESİNDE VERİMLİ BÖLGE OLUŞTURMANIN AVANTAJLARI*

Müjgan HACIOĞLU DENİZ
İstanbul Üniversitesi

Elif HAYKIR HOBİKOĞLU
İstanbul Üniversitesi

GİRİŞ

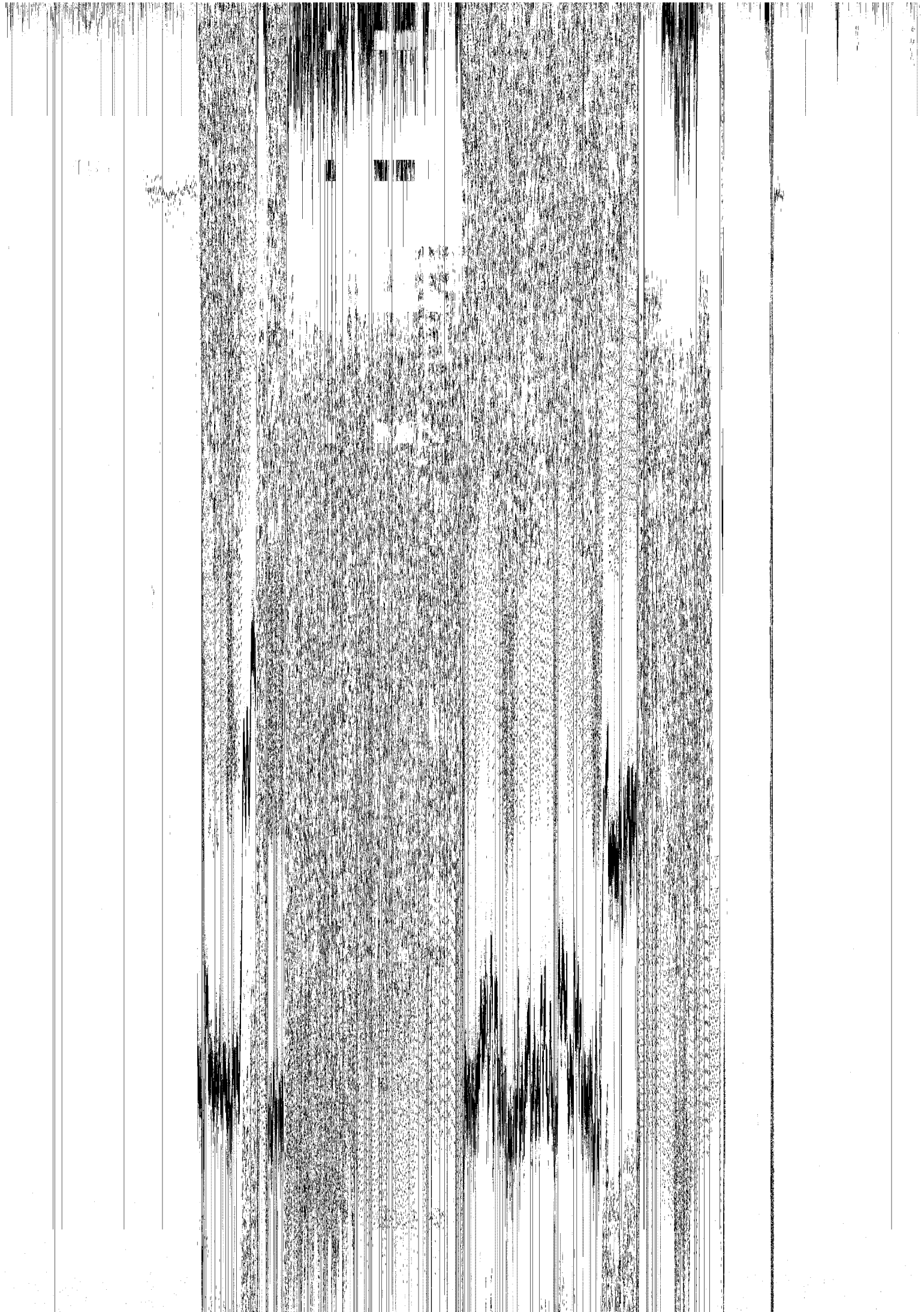
Michel Porter'ın Elmas Teorisi ile ortaya koyduğu kümelenme modeli uluslararası rekabette öne çıkmıştır. Kümelenme aynı tedarik zincirindeki kurum ve firmaların belli bir konuda uzmanlaşmalarını sağlayarak, yüksek uzmanlaşma ve coğrafi yakınlığın avantajlarından yararlanma yöntemi ile verimliliği arttırarak katma değer yaratma konusunda uygulama alanı sağlayarak rekabette önde olmayı kolaylaştırmıştır. Kümelenme politikaları rekabette üstün alanlar yaratarak verimli bölgelerin oluşmasına imkân sağlamıştır. Bilgi toplumunda rekabet avantajı sağlamak için kümelerin rolü ve önemi artmış. Bilginin oluşturulması, yayılması, kullanılması ekonomik büyümenin itici gücünü oluşturmaktadır. İnovasyon ile birlikte ele alınan kümelenme yaklaşımı bölgesel ekonomilerin gelişiminde önemli bir alternatif oluşturmuştur. Uzmanlaşmanın coğrafi boyutunun sağladığı avantajlar öne çıkmıştır. Sonuç olarak küresel rekabet şartları, ülkelerin etkileşimli ve çok yönlü bir ulusal kümelenme politikası geliştirilmelerini ülke gerçekleri ve uzmanlaşma becerileri doğrultusunda zorunlu kılmaktadır.

1. KÜMELENMENİN ORTAYA ÇIKIŞI VE KÜME MODELİNİN GELİŞİMİ

M. Porter uluslararası rekabette önde olmak için avantaj sağlamanın aracını kümelenme olarak göstermektedir. Porter, kümelenmeyi "Aynı sektörde faaliyet gösteren, birbirleriyle işbirliği ve rekabet içinde olan firmaların (tedarikçiler, müşteriler, satıcılar) ilgili kurumlarla (üniversiteler, meslek kuruluşları, işkoluyla ilgili diğer kurumlar) aynı coğrafi alanda yoğunlaşmaları" olarak tanımlamaktadır. Kümelenme içinde işbölümü ve uzmanlaşmanın neden olduğu üretkenlik ve inovasyon Kobi'lere rekabet gücü kazandırmaktadır (Porter,1990:1-9).

Storpe ise, bir ülkedeki spesifik bir ürünün dünya ihracatındaki payının o ülkenin toplam payından fazla olmasının o ülkenin o ürün konusunda bir uzmanlaşmaya sahip olduğunun göstergesi olduğunu ve küresel krizlerin çözümünün lokal işbirliklerinin sağlandığı kümelenme çözümünden geçtiğini savunmaktadır. (Storper,2003;60-90) Başka bir ifade ile kümelenme: "Belirli bir coğrafi bölgede,

* Bu makale 3. Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı (Bişkek-Kırgızistan)'nda sunulan tebliğin düzenlenmiş halidir.

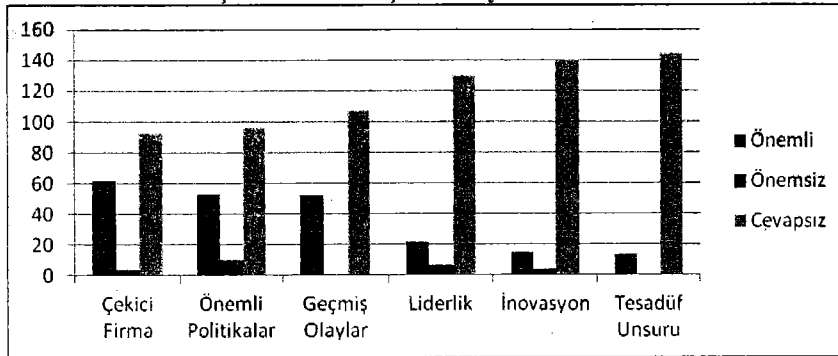
KÜRESEL REKABET KOŞULLARINDA KÜMELENME POLİTİKALARININ YARATTIĞI DEĞER ÇERÇEVESİNDE VERİMLİ BÖLGE OLUŞTURMANIN AVANTAJLARI

13	Sermaye Piyasası	30	16	113
14	Ücret	23	10	126
15	Bölgesel Özellikler	21	0	138
16	Teknoparklar ve Teknokentler	21	9	129

Kaynak: Thomas Brenner ve Andre Mühlig, "Factors and Mechanisms Causing the Emergence of Local Industrial Clusters", Papers on Economic and Evolution, Ed.Evolutionay Economics Group, No:0723, Germany, ,2007, s.20-21

Küme oluşumunu uyaran unsurlara baktığımızda geçmiş olayların etkisinin önemsiz olduğunu, çekici firma olma motivasyonunun da önemli bir uyaran olduğunu görmekteyiz.

Şekil: Küme Oluşumunu Uyaran Unsurlar

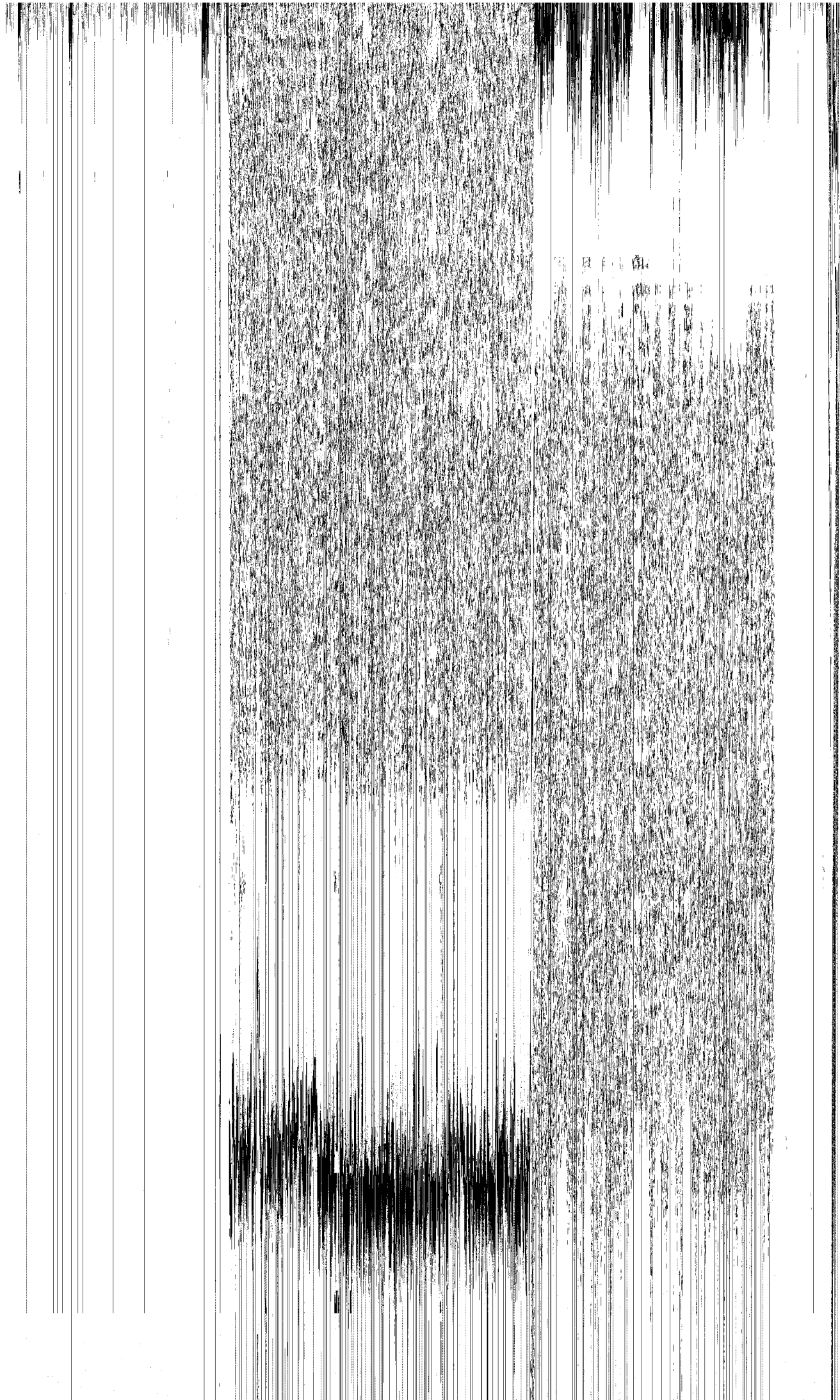

Kaynak: Thomas Brenner ve Andre Mühlig, "Factors and Mechanisms Causing the Emergence of Local Industrial Clusters, Papers on Economic and Evolution, Ed.Evolutionay Economics Group, No:0723, Germany, ,2007, s.20-21

Altyapı ve küme kurma aşamalarını yürütmek için altlimit olarak 40.000-60.000 TL arası rakamlar yeterli olacaktır. Ancak, küme geliştirme aşamasında ise herhangi bir üst limit söz konusu değildir. Finansman büyüdükçe uygulanacak küme geliştirme projelerinin niteliği ve niceliği artar. Avrupa ülkelerinde ise senelik 15.000.000 euroluk bütçelerle yönetilen iş kümeleri mevcuttur. Altyapı için en az 40.000TL gerekirken küme kurmak için ise en az 50.000TL ve üzeri hatta 100.000TL'ye ihtiyaç vardır. Yine küme geliştirme için de minimum 100.000TL ve üzeri finansmana ihtiyaç vardır. Bu miktarların içinde insan kaynağı maliyetleri dahil değildir. Yukarıda belirtilen finansman miktarı firmaların motivasyonunu devam ettirebilmek için birkaç ufak çaplı proje yürütülebilmesini sağlayacaktır.

2. KÜMELERDE BİLGİ YAPILANMASI VE BÖLGESEL REKABET AVANTAJI ELDE EDİLMESİ

Kümelerde genişleyen bilgi tabanı bilginin yayılmacı özelliğini geliştirerek bilgiyi açık bir mal haline getirir. Kümeler bilgiyi kullanırken hem coğrafi yakınlık kavramını hem de organizasyonel bilgiyi kullanarak taşınabilir bilgiyi alabilme kabiliyetinin gelişmesine önem vermektedirler. Coğrafi yakınlık girdi maliyetlerini azaltarak işbirliği alanlarını güçlendirerek rekabet avantajı sağlar. Ayrıca coğrafi yakınlık ani değişimler karşısında esneklik geliştirmeyi sağlayarak dikey ilişkilerin güçlenmesini sağlar. İşletmeler en iyi yaptıkları işte uzmanlaşarak işbölümü dolaşımını geliştirirler. Parça bilgi ve mimari bilgi ayırımı kümelerde bilgi yapılanmasının iki temel unsurudur. Parça bilgi bütüne ait bir bilgi değil kaynak,

KÜRESEL REKABET KOŞULLARINDA KÜMELENME POLİTİKALARININ YARATTIĞI DEĞER ÇERÇEVESİNDE VERİMLİ BÖLGE OLUŞTURMANIN AVANTAJLARI

Tablo 2: Kümelenme Politikası Araçları

Risk sermayesi finansmanını destekleyen program ve yasaların hayata geçirilmesi
Destek hizmetleri için teknoloji transferinin sağlanması
Fikri ve Sınai mülkiyet haklarının korunması
Sanayi -üniversite işbirliğinin desteklenmesi
Uzmanlaşan mesleki eğitim desteğinin sağlanması
İhracat ağlarının geliştirilip etkinleştirilmesi
Küme haritalandırma çalışmalarını etkinliğinin sağlanması
Şirketler arası ağ kurumunun gerçekleştirilmesi
Piyasa istihbaratını gerçekleştirilmesini sağlayan sistemlerin kurulması
Alıcı satıcı aracılık hizmeti sağlayan kurumların etkinleştirilmesi
Teknik standartların belirlenmesi
Uluslararası düzeyde piyasa bilgisine ulaşımı sağlayan sistemlerin kurulması
Değerlendirme sisteminin kurulması
Berber çalışacak işletmelerin belirlenmesini sağlayan sistemlerin kurulması
Kobiler için iş geliştirme desteğinin sağlanması
Küme ve bölgenin pazarlanması
Çalışma ortağı arayışlarının değerlendirileceği sistemin kurulması
Tedarik zinciri için bağlantı yardımının sağlanması
Etkileşimi sağlamak için farklı piyasa aktörlerinin aynı coğrafi bölgeye yerleştirilmesi
Emek piyasasına dair bilginin toplama ve kullanımını sağlayacak sistemler geliştirme

Kaynak: OECD, Competitive Regional Clusters: National Policy Approches, Reviews of Regional Innovation, OECD Publishings, 2007, s. 92-93.

2.2. Değer Zincirinin Oluşturulması ve Küme İçin Optimum Yığın Büyüklüğünün Tespiti

İş-kümelere için öncelikli stratejiler geliştirmeden evvel "Küme ağ haritalarının" tespiti gerekmektedir. Hatta küme ağ haritasının hazırlanması çoğunlukla kümenin kurulma aşamasının önemli aşamalarından birisidir. Küme ağ haritası ile firmalar ve destekleyici kuruluşlar arasındaki işbirliği nitelik ve nicelik açısından ölçümlenir.

Küme ağ haritası hazırlanması hedeflenen değer zincirinde gerekli tespit ve değerlendirilmelerin yapılmasına yardımcı olur. İki konuda büyük fayda sağlar; Oyuncular arasındaki ilişkiler vasıtası ile değer zincirinin oluşturulması ve değer zincirindeki zayıf (eksik) oyuncular tespit edilir. Böylelikle kümenin oyuncular arasındaki işbirliği nitelik ve nicelik açısından ölçümlenir. Bu ölçümlemenin 1 senelik periyodlarla tekrarlanması ile kümelenme çalışmasının oyuncular arasındaki işbirliğine etkisi ölçümlenir.

Bir diğer önemli husus küme için optimum yığın büyüklüğünün ne olacağıdır.

Kümelenme girişimlerinde gerekli yığın büyüklüğünü ortaya koymak için herhangi bir yöntem bulunmamaktadır. Bununla birlikte hiç şüphesiz bir yığın olmadan kümelenme çalışması başlatmak mümkün değildir. Firma ölçeği büyüdükçe yığındaki firma sayısı azalabilir, aynı mantıkla firma ölçekleri küçüldükçe yığındaki firma sayısı artmalıdır.

"Örneğin: Belirli bir coğrafi bölgedeki beş adet büyük ölçekli firma yığın olarak

18

THE

THE

THE

THE

THE

THE

KÜRESEL REKABET KOŞULLARINDA KÜMELENME POLİTİKALARININ YARATTIĞI DEĞER ÇERÇEVESİNDE VERİMLİ BÖLGE OLUŞTURMANIN AVANTAJLARI

elektronik, %22'sini radyo- tv yayıncılığı, %1'ini bilgi eğlence ve % 9'unu da telekomünikasyon sektöründe yoğunlaştırmıştır (Dahl ve Dalum, 2001; 87).

Uzakdoğu'da Tayvan Hsinchu Bilim Parkı'nda ileri teknoloji kümesi bölgede güçlü bir yapı oluşturmuştur. Hindistan'da Bangalore Bölgesi Kümesi biyoteknoloji, yazılım bilgi teknolojileri konusunda Biocon, Motorola, Hewlett Packard gibi şirketleri bünyesinde barındırarak önemli bir açılım sağlamıştır. Kore'de ise Gangnam bilgi ve iletişim teknolojileri kümesi önemli başarılar sağlamıştır (Park, 2008:195-196).

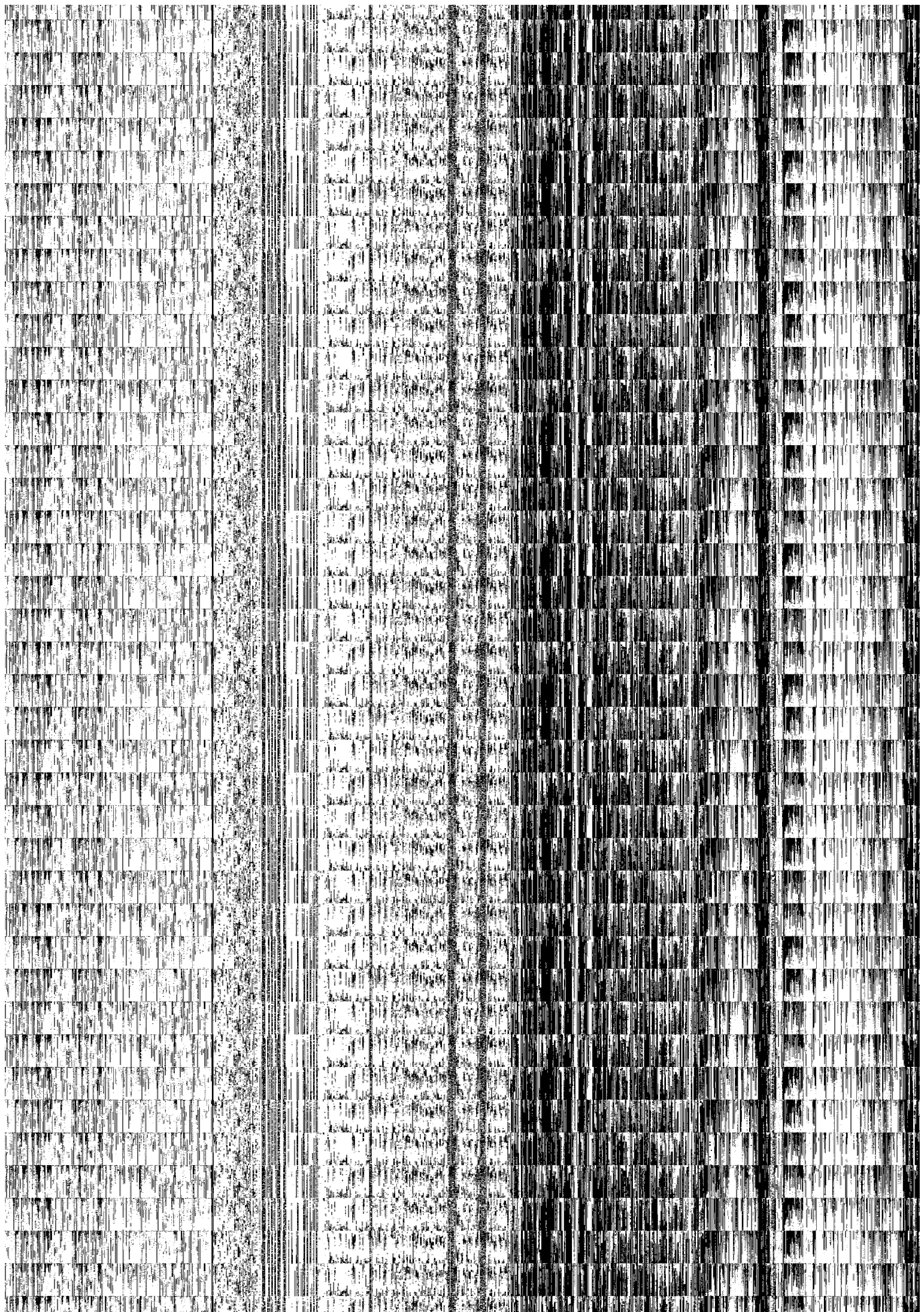
Hollanda'da multimedya kümelenme çerçevesinde multimedya altyapısı oluşturan faaliyetler (Bilgi ve iletişim teknolojileri donanım, yazılım, üretimi, tasarım, iş danışmanlığı), içerik dağıtım (elektronik altyapısı yolu ile dağıtım sağlayıcılığı), içerik sağlama (radyo-tv yayıncılığı, eğlence yayıncılığı), e-pazarlama (medya edinme ve pazarlama iletişimi) gibi faaliyetlerde etkinlik gösteren genç bir kümelenmedir. *Multimedya kümesinin* bazı kısımları sosyal ve bölgesel ağlarla tanımlanmaktadır, eğitim ortamları, küme toplantıları gibi alanlarda çalışma alanları ortak olan kişiler karşılaşılarak yakın bir platformda bilgi alışverişi yapma olanağına kavuşurlar. Bu konularda Amsterdam Yeni Medya Birliği, Eindhoven Multimedya Birliği, Tewente'de Teleport Vakfı kümelenme konusunda önemli görevler üstlenmiştir. Ayrıca Amsterdam, Enschede ve Eindhoven'da Ekonomik İşler Bakanlığı tarafından finanse edilen kuluçkalık merkezleri bulunmaktadır (Hertog ve Maltha, 2001,186-195).

Norveç'te tarım-gıda kümelenmesi GSYİH'nın yaklaşık % 10'unu temsil etmektedir. Norveç gıda kümelenmesi balık temelli deniz ürünleri, süt ürünleri, tahıl temelli gıdalar ve içecek ürünleri olmak üzere temellenmiştir. Norveç gıda üretim sistemi ülkedeki en büyük ve en etkin kümedir (Hauknes, 2001;217-233).

İsviçre'de inşaat sektörü kümelenmesi istihdam bakımından oldukça önemli bir orana sahip olmuştur. 1.1 milyar CHF cirosu ile Geberit grubu 4300 kişiyi istihdam etmektedir. Holderbank çimento, çakıl ve betonda 11 milyar CHF cirosuyla önemli bir küme kuruluşudur (Vock, 2001; 319-324).

Brezilya'da Sinos Vadisi ayakkabı ve deri ürünlerinin yoğunlaştığı küme ile dünyanın en büyük üçüncü ayakkabı ihracatçısı olarak pazar payını 20 sene içerisinde % 12'ye çıkartmıştır.

Avrupa'da faaliyet gösteren kümelenmiş ve kümelenmemiş firmaların karşılaştırmasına gösteren şekilde de görüldüğü gibi kümelenmiş firmalarda, geliştirilmiş yeni ve önemli ürün ve hizmetler, üretim teknolojileri bu ürünlerin tanıtılması için pazar araştırması, laboratuvar araştırmaları, üniversite işbirliğinin sağlanması ve patent alım oranları daha yüksektir. Bu da göstermektedir ki inovatif faaliyetlerin varoluş alanları kümelenme faaliyetlerinin doğası ile daha uyumlu bir gelişim sergilemektedir.

KÜRESEL REKABET KOŞULLARINDA KÜMELENME POLİTİKALARININ YARATTIĞI DEĞER ÇERÇEVESİNDE VERİMLİ BÖLGE OLUŞTURMANIN AVANTAJLARI

Tablo 3: Türkiye’de Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı Kapsamında Öne Çıkan ve Yol Haritası Belirlenen ve Hazırlanan Kümeler

Pilot Kümeler İl	Sektör
Kayseri	Mobilya
Gaziantep	Makine Halısı , Ayakkabı
Kahramanmaraş	Tekstil
Sivas	Doğal Taşlar
Yozgat	Mobilya
Trabzon	Ağaç İşlemeciliği
Samsun	Dış Ticaret İşlemleri
Malatya	Kayısı
Erzurum-Kars	Kış Turizmi
Mardin	Turizm
Çorum	Makine
Mersin	İşlenmiş Gıda İş Kümesi
Ankara	Yazılım İş Kümesi
Denizli-Uşak	Ev Tekstili İş Kümesi
Konya	Otomotiv Yan Sanayi Kümesi
Muğla	Yat Üretimi ve Yat Turizmi İş Kümesi
İzmir	Organik Gıda İş Kümesi
Marmara	Otomotiv İş Kümesi
Manisa	Elektrik Elektronik Aletler İş Kümesi
Eskişehir-Bilecik-Kütahya	Seramik İş Kümesi

Kaynak: www.bodto.org.tr/images/other/kumelenme_kapanis_etkinligi_basin_%20bilgi_%20notu.pdf. “Ulusal Kümelene Politikasının Geliştirilmesi Projesi Basın Bildiri Notu”

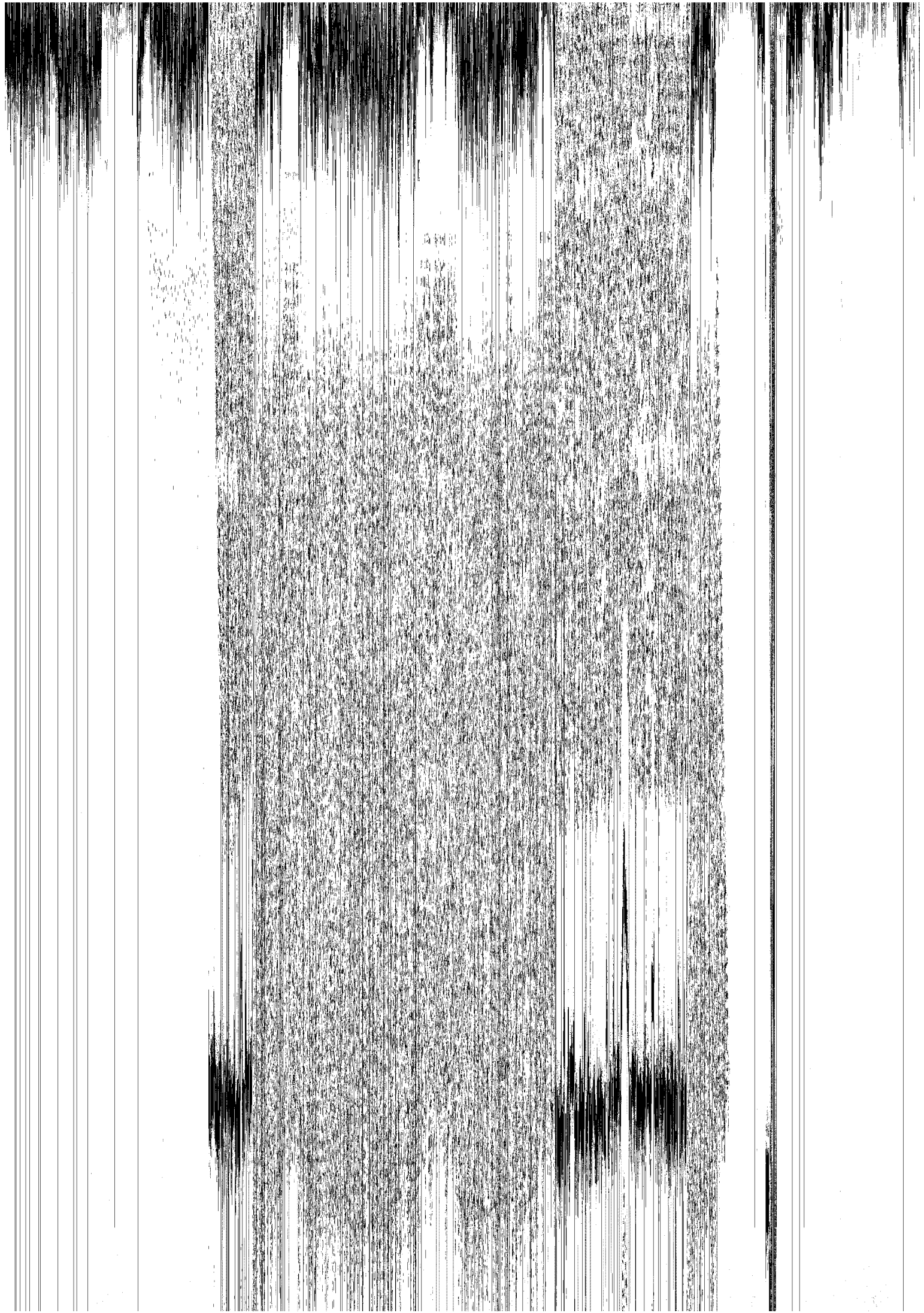
Türkiye’nin rekabet gücü önceliklerinin yerel bazda belirlenmesi kümelene etkinliğini artıracak politikalar oluşmasını sağlayacaktır. Şehirlerin rekabette üstün oldukları özelliklerin güçlendirilmesi sanayi politikalarının etkinliğini artırarak bölgesel kalkınmanın önceliklerini belirleyerek temel kümelene haritasının etkinleşmesinde rol oynayacaktır.

Kümelene stratejisinin oluşturulması kapsamında Kayseri ve Yozgat mobilya sektöründe, Erzurum, Kars, Muğla turizm konusunda, Marmara Bölgesi ve Konya otomotiv sektörü konusunda, Mersin işlenmiş gıda konusunda temel kümelene alanları oluşturulması açısından rekabette önceliklerin belirlenmesini sağlayarak potansiyel faydaların etkinleştirilmesi konusunda öncü pilot bölgeler oluşturmuştur.

4.1. Türkiye’de Son Dönemde Gelişen Küme Örnekleri ve Başarı Sağlamış Kümelene Bölgeleri

Kümelene yaklaşımının kurucusu Porter Türkiye’de de sıkça sözü edilen ve çeşitli sanayi birlikleri, KOBİ toplantıları, Odalar veya sektör dernek toplantılarında adından bahsettiren biri haline gelmiştir. Nitekim birçok organize sanayi bölgesi veya KOBİ’lerin yoğun olduğu bölgede *kümelene* en önemli hedef haline gelmiştir. Giderek daha fazla sanayici ve girişimci inovasyon geliştirebilmek ve küresel rekabet ortamında başarıya ulaşabilmek için iş kümelerini bir araç olarak görmeye başlamışlardır.

Başlıca kümelene örneği olarak, *Konya Otomotiv Yan Sanayi Kümesi*. Türkiye’de son on yılda gelişmeye başlayan ve önemli bir kümelene bölgesi haline gelerek üretkenlikte artışı ve beraberinde rekabet avantajı sağlayan bir önemli küme

KÜRESEL REKABET KOŞULLARINDA KÜMELENME POLİTİKALARININ YARATTIĞI DEĞER ÇERÇEVESİNDE VERİMLİ BÖLGE OLUŞTURMANIN AVANTAJLARI

zorluk teşkil etmesini önleyecek kuluçkacıların ve risk sermayesi kuruluşlarının kurularak işlerlik kazandırılması önemli bir rekabet destekleyicisi olarak kümelene faaliyetinin ülkede gelişmesini sağlayacaktır.

Unutulmamalıdır ki, *küme ortak akıl ile yönetilmelidir*. Türkiye'deki kümelene çalışmalarını genellikle bir kurum veya kuruluş tarafından başlatılmaktadır ve küme genellikle ortak akıl yerine kümelene girişimini başlatan kuruluş tarafından yönetilmektedir. Küme üyesi firmaların önderliğinde oluşturulmayan ve hepsinin dahil olduğu bir ortak akıl ile yön verilmeyen küme stratejisini firmalar hiçbir zaman sahiplenmez. Bu şekilde oluşturulan kümeler sanal kümeler olarak kalmaya mahkumdur.

KAYNAKÇA

- Altan Akarsoy, Tülay(2011), "**Küme ve Kümeleşme**", Ankara.
- Brenner ,Thomas ve Andre Mühlig(2007), "Factors and Mechanisms Causing the Emergence of Local Industrial Clusters", **Papers on Economic and Evolution**, Ed.Evolutionary Economics Group, No:0723, Germany.
- Dahl, Michael ve Dalum Bent,(2001) "**Danimarka'da BİT Kümelene**", Yenilikçi Kümelene, OECD Yayınları
- Europe Innova (2008), Case Studies of Clustering Efforts in Europe: Analysis of their Potential for Promoting Innovation and Competitiveness, Preliminary Draft, Stockholm, Cluster Publications
- European Commision (2006), Innobarometer on Cluster's Role in Facilitating Innovation in Europe 2006
- Hauknes, Johan (2001), "**Norveçte Tarım- Gıda Üretiminde Yenilikçilik**" Tarzları, Yenilikçi Kümelene, OECD Yayınları
- Hertog, Pim Den (1999), **Cluster Analysis and Cluster Based Policy Making in OECD Countries: an Introduction to The Theme, Boosting Innovation: The Cluster Approach**, OECD, Paris,p.74.
- Hertog, Pim, Maltha, Swen (2001), Hollanda Multimedya Kümelene, Yenilikçi Kümelene, OECD Yayınları
- İrhan, Bayram. H(2010), Kümelene Teorik Temelleri ve İktisadi Etkileri, Sosyal Bilimler Dergisi(2),83-88, www.iudergi.com/tr/index.php/sosyalbilimler/article, Erişim Tarihi:23 Mayıs 2011
- Khan, Javed and J.A. Ghani; (2009), "Clusters and Entrepreneurship: Implications for Innovation in a Developing Economy" **Journal of Development Entrepreneurship**, 9(3), Manchester- UK, pp. 221-238.
- OECD(2007), Competitive Regional Clusters: National Policy Approches, Reviews of Regional Innovation, OECD Publishings, 2007, s92-93
- Paija, Laura(2001), BİT Kümelene, Yenilikçi Kümelene, OECD Yayınları
- Park Ork, Sam(2008), "ICT Clusters and Industrial Restructuring of Korea: The Case of Soul", growing Industrial Clusters in Asia: Serendipity and Science, Edited by Shahid Yusuf, Washington, Word Bank
- Porter, Micheal; (1990), **The Competitive Advantage Of Nations**, The Free Press, New York, pp.1-10.
- Storper, Michael(2003)The Limits to Globalization :Technology Districts and International Trade, Economic Geography, Vol.68, No:1, Oxford University pres, United Kingdom
- Tallman, Stephen(2004), Knowledge Clusters and Competitive Advantage, **Academy of Management Review**, CX:24, No:2, Nisan
- Thomas Brenner ve Andre Mühlig (2007), "Factors and Mechanisms Causing the Emergence of Local Industrial Clusters, Papers on Economic and Evolution, Ed.Evolutionary Economics Group, No:0723, Germany

